

Το κείμενο που ακολουθεί είναι μετάφραση του Nikos Tsafos, «Geography and Oil Politics in Iraq», *SAIS Review of International Affairs*, Vol. 26, No. 1, 2006.

Η μετάφραση έγινε για τις ανάγκες του μαθήματος.

Ο χάρτης και η λεζάντα είναι δική μου προσθήκη, για να γίνει το κείμενο ελκυστικότερο :)

Χρήστος Καραμπάτσος, 16/1/2019.

Γεωγραφία και πετρελαϊκή πολιτική στο Ιράκ, 2005.¹

Στο επίκεντρο της ιρακινής πετρελαϊκής πολιτικής θα βρούμε να επικρατεί μια εξαιρετικά ιδιόμορφη πετρελαϊκή γεωγραφία. Μέχρι πρόσφατα, το Ιράκ βρισκόταν υπό την κυριαρχία των Σουνιτών, αλλά το πετρέλαιό του βρισκόταν σε περιοχές όπου κυριαρχούσαν οι Κούρδοι και οι Σίιτες. Συνεπώς το πετρέλαιο δρούσε ως επί το πλείστον ως κεντρομόλος δύναμη· διατηρούσε τη χώρα ενιαία, γιατί τυχόν διάσπαση θα ήταν απαράδεκτη για τους σουνίτες, που αποτελούσαν ταυτόχρονα την άρχουσα τάξη του Ιράκ, αλλά και τη μοναδική πληθυσμιακή ομάδα που δεν κατοικούσε σε περιοχές με σημαντικά πετρελαϊκά αποθέματα. Με αυτή την έννοια, η πετρελαϊκή γεωγραφία του Ιράκ ήταν παρόμοια με τις αντίστοιχες της Σαουδικής Αραβίας και του Ιράν, χώρες όπου επίσης το πετρέλαιο βρίσκεται σε περιοχές που κατοικούνται από μειονότητες (Σίιτες στην περίπτωση της Σαουδικής Αραβίας, Άραβες στην περίπτωση του Ιράν). Στις τρεις αυτές χώρες, η πετρελαϊκή γεωγραφία στέκεται εμπόδιο σε προσπάθειες αποκέντρωσης και απόδοσης δικαιωμάτων και αυτονομίας στις μειονότητες· φυσικά, την ίδια στιγμή, αποτελεί πηγή δυσαρέσκειας προς εκείνους που εκμεταλλεύονται το πετρέλαιο, από εκείνους που τόσο λίγο επωφελούνται από αυτό.

Καθώς η ανοικοδόμηση του Ιράκ ξεκινούσε,² η χώρα βρέθηκε αντιμέτωπη με ένα δίλημμα. Από τη μια, η ομοσπονδιακή οργάνωση του κράτους φαινόταν μια λογική επιλογή, δεδομένης της ποικιλομορφίας του Ιράκ, αλλά και της ιστορίας καταπίεσης των Κούρδων και των Σιιτών από τους Σουνίτες. Από την άλλη όμως, η ομοσπονδιακή οργάνωση βρισκόταν σε αντίθεση με την άνιση γεωγραφική κατανομή του πετρελαίου. Η αποκέντρωση του κράτους θα συγκέντρωνε τα πετρελαϊκά έσοδα στις επαρχίες και θα οδηγούσε στη φτώχεια το τμήμα της χώρας που χαρακτηρίζεται από πληθώρα στασιαστών και απουσία πετρελαίου. Η προσπάθεια αντιμετώπισης αυτού του προβλήματος οδήγησε σε συνταγματικό συμβιβασμό: το ιρακινό σύνταγμα που υιοθετήθηκε τον Οκτώβριο του 2005, σημειώνει ότι «το πετρέλαιο και το φυσικό αέριο αποτελούν ιδιοκτησία του συνόλου του ιρακινού λαού σε όλες τις περιφέρειες». Το κείμενο συνεχίζει επισημαίνοντας ότι τα σχετικά έσοδα θα διανέμονται «δίκαια και αναλογικά με την κατανομή του πληθυσμού σε όλα τα μέρη της χώρας», καθώς και ότι ο στόχος της εκμετάλλευσης του πετρελαίου και του φυσικού αερίου θα είναι η εξασφάλιση της «ισόρροπης ανάπτυξης» σε όλα τα μέρη της χώρας.³ Ο Αχμέντ Τσαλαμπί [Ahmed Chalabi], τότε αναπληρωτής πρωθυπουργός [Deputy Prime Minister] του Ιράκ, εξηγούσε τη σημασία των παραπάνω ως εξής: «Πρόκειται για μια επαναστατική ιδέα για τα δεδομένα των πετρελαιοπαραγωγών χωρών της Μέσης Ανατολής. Διότι, αντί η κυβέρνηση να είναι ο ιδιοκτήτης του πετρελαίου και μετά να διαθέτει τα έσοδα στον λαό ως ελεημοσύνη, τώρα ιδιοκτήτης του πετρελαίου είναι ο λαός και είναι ο λαός που χρηματοδοτεί την

¹ Το κείμενο που ακολουθεί είναι μετάφραση του σύντομου άρθρου Nikos Tsafos, «Geography and Oil Politics in Iraq», *SAIS Review of International Affairs*, Vol. 26, No. 1, 2006. Ο χάρτης είναι δική μας προσθήκη, για να γίνει το κείμενο ελκυστικότερο :)

² Για μια σύνοψη της ιρακινής μεταπολεμικής πετρελαϊκής ανοικοδόμησης, δες Merriam Mashatt & Sheryl Lewis, “Oil Reconstruction in Iraq: Progress and Challenges”, *Oil and Gas Journal*, Dec. 19, 2006.

³ “Full Text of Iraqi Constitution”, *Associated Press*, reprinted in Washington Post online, Oct. 12, 2005.

κυβέρνηση μέσω της φορολογίας που αποφασίζουν οι εκπρόσωποί του. Αυτή η ιδέα αλλάζει ολόκληρη τη δυναμική της σχέσης μεταξύ λαού και κυβέρνησης».⁴

Όπως και να 'χει όμως, το μέλλον διαγράφεται διόλου ανθηρό. Όσο και αν το πετρέλαιο παρουσιάζεται ως ενωτικός παράγοντας στη θεωρία, τόσο μπορεί να αποδειχθεί διαλυτικός παράγοντας στην πράξη. Σύμφωνα με το ιρακινό σύνταγμα, «οι περιφέρειες διατηρούν το δικαίωμα να διορθώσουν την ομοσπονδιακή νομοθεσία με τρόπο που δεν αντιτίθεται στις αποκλειστικές εξουσίες των ομοσπονδιακών αρχών». Τι ακριβώς θα σημαίνει αυτό στην πράξη παραμένει ασαφές, είναι όμως γεγονός ότι οι περιφέρειες θα μπορούσαν να το ερμηνεύσουν ως τρόπο να εξασκήσουν μεγαλύτερη εξουσία επί των πετρελαιοπαραγωγών πεδίων που βρίσκονται στην περιοχή ευθύνης τους.⁵ Η ανησυχία ότι, παρά τις υποσχέσεις περί αποκέντρωσης, οι επαρχίες θα προσπαθήσουν να διατηρήσουν τον πετρελαϊκό τους πλούτο για τον εαυτό τους, παραμένει έντονη: «αξιωματούχοι του υπουργείου πετρελαίου ήδη επισημαίνουν μια σταδιακή αποκέντρωση της πετρελαϊκής βιομηχανίας, ιδιαίτερα έντονη στον σιιτικό νότο, που εξασφαλίζει μεγαλύτερη εξουσία και αναζητά ισχυρότερο ρόλο στη διαχείριση των πετρελαϊκών πεδίων».⁶ Αλλά και τα νέα από το Βορρά ενισχύουν την ιδέα ότι το πετρέλαιο θα μπορούσε να δράσει, όχι ως κεντρομόλος, αλλά ως φυγόκεντρος δύναμη: τον Δεκέμβριο του 2005, η κουρδική περιφερειακή κυβέρνηση ανακοίνωσε ότι αντλούσε πετρέλαιο από το πηγάδι Tawke της επαρχίας Dohuk, δίπλα στα σύνορα με την Τουρκία. Η αντίδραση υπήρξε ακαριαία· ο σουνίτης δικηγόρος Χουσεϊν αλ Φαλτζί [Hussein-al-Fallji], διαμαρτυρήθηκε ότι «αυτό αποδεικνύει ότι η κουρδική διοίκηση του Βορρά δεν ενδιαφέρεται να συντηρήσει πόρους προς όφελος του συνόλου του ιρακινού λαού (...). Αν δεν αλλάξουν τη θέση τους, θα αντιταχθούμε με πολιτικά και διπλωματικά μέσα».⁷



Το αποτέλεσμα των ιρακινών εκλογών που οργανώθηκαν υπό αμερικανική στρατιωτική κατοχή το 2005. Βόρεια οι πετρελαιοφόρες περιοχές των Κούρδων. Νοτιοανατολικά οι πετρελαιοφόρες περιοχές των Σιιτών. Δυτικά οι καθόλου πετρελαιοφόρες περιοχές των σουνιτών, οι οποίοι επέλεξαν την αποχή. Η βουλή που προέκυψε από αυτές τις εκλογές, κατήρτισε το νέο σύνταγμα του Ιράκ.

⁴ Ahmed Chalabi, “An Insider’s View: Democratic Politics at work in Iraq,” Speech at the American Enterprise Institute, Nov. 9, 2005; [<http://www.aei.org/events/filter.,eventID.1192/transcript.asp>] www.aei.org/events/filter.,eventID.1192/transcript.asp].

⁵ “Plans for Iraq Spell Trouble for Oil Sector”, *Petroleum Intelligence Weekly*, September 5, 2005.

⁶ Στο ίδιο.

⁷ Steve Negus, “Alarm as Iraqi Kurds drill for oil,” *Financial Times*, Dec. 2, 2005.